

Magyar Gyógyszerésztörténeti Társaság
www.gyogyszeresztortenet.hu
2018 április 02.

BUDAPEST IV. KERÜLETÉNEK (ÚJPEST)
GYÓGYSZERÉSZTÖRTÉNETE 1950-IG

Írta és szerkesztette: Szmodits László

BUDAPEST

2018

Bevezetés

Budapest IV. kerülete a Duna jobb partján, a főváros északi részén található. Területe 18,83 km². Ez 1950-ben került a fővároshoz. A régi IV. kerületet, a pesti Belvárost is 1950-ben csatolták az V. kerülethez. A IV. kerület részei ma Újpest, Káposztásmegyer, Népsziget és a Palotai-sziget.

Újpest

A régészeti leletek szerint már több mint 2000 évvel éltek itt emberek. Az ókorban a rómaiak hadiutat építettek a mai Váci út vonalán. A Megyeri csárda helyén őrtornyot állítottak fel. A honfoglaló magyarság földművelésből és állattenyésztésből élt. A tatárjárás idején elpusztult a falu, de IV. Béla király idején megkezdődött az újratelepítés. A XV. században több főúr osztozott a falun és a földeken. A török hódoltság után, a XVII. század második felében elnéptelenedett. De a XVIII. század végén lassan újra benépesült (1). Az 1830-as években Károlyi István a Rákospalotához tartozó István-hegyet bérbe adta szőlőtermesztésre. Még Újpest alapítása előtt Káposztásmegyer is lakott terület volt. 1840-ben lett önálló település, 1841-től Új-Pestnek nevezték. Abban az időben már a pestiek kedvelt kirándulóhely volt. 1866-ban megindult a lóvasút Pest és Újpest között. Az 1876. évi árvíz súlyos károkat okozott. Az 1890-es évektől kezdve ipari várossá fejlődött. Már jellemző volt a gazdasági életére a bőr- és asztalos ipar is. A századforduló után számos gyárban, üzemben indult meg a termelői munka. 1907-től már rendezett tanácsi város volt. A vegyipari üzemek között 1912-től már működött a Chinoin gyógyszergyár. A két világháború közötti időben főleg könnyűipari üzemek alakultak. 1950-től a kerület legfontosabb feladata volt a lakásviszonyok enyhítése, a csatorna- és aszfaltozott úthálózat kiépítése, valamint az egészségügyi ellátottság javítása. Így 1960-1990 között lakótelepek épültek, iskolákat, bölcsődéket és orvosi rendelőket hoztak létre. Korábban a villamos- és autóbusz-közlekedéssel nagyon jó kapcsolat alakult ki a pesti kerületekkel. A 3-as metró is jelentősen javította a városrész lakóinak a közlekedését (2).

Káposztásmegyer

A honfoglalás idején a fejedelmi Megyer törzs egyik szálláshelye lehetett. Fontos stratégiai pont volt a Dunán a megyeri rév. A török hódoltság idején elpusztult. A XVIII. századtól a Károlyi család birtokához tartozott. A Káposztás-előtagot a káposztásföldektől kapta. Királyi istállók is voltak itt. 1893-1904 között építették ki a Káposztásmegyeri Vízművet, amely 240 m³ kapacitású volt. 1983-tól kezdve több ütemben 20 ezer fős lakótelepeket alakítottak ki új városrészsel. Nagyon jó a villamos- és autóbusz-közlekedési kapcsolat a pesti kerületekkel (3).

Népsziget (Szúnyog-sziget)

Ez egy két kilométer hosszú és ötven hektár területű sziget az újpesti vasúti híd alatt. Egy része a XIII. kerülethez tartozik. Itt rendezték be a főváros legnagyobb téli kikötőjét és hajójavító műhelyét. Hétfélig házak és üdülők mellett sport- és strand-létesítmények működtek itt. Sajnos mára a sziget elhanyagolt területté vált (4).

Palotai-sziget

Az Újpesti vasúti híd és a Rév utca közötti, 2,5 km hosszú, 100-300 méter széles sziget. Az északpesti szennyvíztisztító foglalja el. Az öble nem természetvédelmi terület, de az állóvízben tanyázó békák sokat adnak a helyi hangulatához. A vízállástól függően belső tavak keletkeznek. A dunai árterekre jellemző sűrű fűz-nyár ligeterdővel borított. Ennek érdekessége a párás, forró nyári napokon permetszerűen hull a nedvesség, érezhetően hűvösebb mikroklímát kialakítva. Alacsony vízálláskor az alapvetően nedves közegnek köszönhető a korhadás. Változatos színei vannak a farontó gombáknak. Jelentős a korhadó fákban az ízeltlábú-fauna. A madárvilág is faj-gazdag. Árvíz után csak nehezen járható. A nyáron sok a csalán és a szúnyog. Budapest határain belül csak itt él vadon a medvehagyma (*Allium ursinum*) (5).

A IV. kerület népessége (1)

Év	Lakosság száma	Év	Lakosság száma
1870	6977	1949	70407
1880	11929	1960	78250
1890	24014	1970	82756
1900	42578	1980	82513
1910	56747	1990	108453
1920	59309	2001	103492
1930	69475	2011	98284
1941	78434	2017	101480

Újpest gyógyszerésztörténete

Az újpesti gyógyszerterek történetéről Bánóné, dr. Fleischmann Marianna levéltári kutatásokat végzett. Erről két tanulmánya jelent meg nyomtatásban (6, 7). Gyógyszerészdoktori értekezésben foglalkozott az újpesti gyógyszerterekkel is Horváth László (8).

Szent István gyógyszertár

A Helytartótanács 1859. VIII. 22-én kelt 25287. számú rendelete alapján Szerényi Vince gyógyszerész nyerte el a gyógyszertár jogosítványát. A gyógyszertár a mai Árpád út 46. szám alatt működött.

Szerényi Vince 1822-ben született Sárospatakon. A Pesti Tudományegyetemen 1848-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Honvédhadnagyként végigharcolta a szabadságharcot. A gyógyszertárát mintaszerűen üzemeltette. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület I. kerületi I. járásának alelnöke volt. Hosszabb ideig Újpest községi képviselője is volt. 1887. IX. 24-én elhunyt (9).

A halála után a fia, Szerényi Kázmér lett a gyógyszertár tulajdonosa. Ő Budatóthon született 1853-ban. A Budapesti Tudományegyetemen 1881-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Apja gyógyszertárának 1901-ig volt a gyógyszertár tulajdonosa. 1903. VII. 16-án halt meg. Szabó Béla lett az új tulajdonos. Ő 1874-ben született Eperjesen. A Budapesti Tudományegyetemen 1896-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. Ő is mintaszerűen vezette a gyógyszertárat. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület és a Vidéki Gyógyszerészek Országos Egyesülete elnökségi tagja volt. Még az 1920-as években is minden ülésen részt vett. Ő is városi képviselő volt. 1929. III. 29-én elhunyt. A halála után az özvegye lett a gyógyszertár haszonélvező tulajdonosa. A gyógyszertárat bérlőkkel kezeltette, előbb Mühlhrad Konstantin, majd 1930-tól Mühlhrad Jenő. 1945 után a gyógyszertár hatósági kezelője dr. Grófcsikné, Szabó Margit volt (10).

Isteni Gondviselés fiók-gyógyszertár, Angyal gyógyszertár

Szerényi Vince a belügyminiszter 2649/1874. számú rendeletével fiókgyógyszertárat alapított a „Templom téren, fekvéssel délre”. A gyógyszertár kezelője Csepcsányi Béla Árpád volt. A gyógyszertár előbb a Bercsényi utca 2. alatt, később az István út 23. szám alatt működött. 1881-től a gyógyszertár kezelője Szerényi Kázmér lett. Szerényi Kázmér 1885-ben önálló gyógyszertári jogosítványért folyamodott, amelyet a belügyügyminiszter 4258. számú engedélyével megnyert. Akkor a gyógyszertár neve Angyalra változott. További tulajdonosok: Csepcsányi Béla Árpád 1886-tól 1904-ig, - Csermák Károly 1904-től 1907-ig, - Münster Sándor 1907-től 1910-ig. Mezei Elek volt a tulajdonos 1910-1942 között. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület választmányi tagja volt 1922-től. 1942-től pedig Szirmai Györgyné, dr. Szentgáli Irén volt a tulajdonos, majd 1945 után a hatósági kezelő (11).

Csepcsányi Béla Árpád (1849-1904)

Pesten született 1849-ben. A Pesti Tudományegyetemen 1872. X. 29-én szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1874-től az újpesti Isteni Gondviselés gyógyszertár bérlője lett, majd 1886-tól az önállósult Angyal patika tulajdonosa volt. A gyógyszertári munkája mellett az újpesti törvényhatóság és a helyi iskolaszék munkájában is részt vett. Hosszabb betegség után 1904. II. 5-én meghalt (12).

Dr. Mezei Elek (1871-1945)

Óbecsén született. A Budapesti Tudományegyetemen 1893-ban szerzett gyógyszerészi oklevelet. 1910-től 1942-ig volt az újpesti Angyal gyógyszertár tulajdonosa. Ő helyezte át a gyógyszertárat a Bercsényi

utca 2. szám alól az István út 23. szám alá. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület Pest-vidéki kerületének elnöke volt. Nemcsak Újpest városi, hanem Pest megyei képviselő is volt. Grazban a holokauszt áldozata lett (13).

Magyar Korona gyógyszertár

Horváth Károly alapította 1894-ben a gyógyszertárat, amely az Árpád út 69. szám alatt nyílt meg. A patika bérlője volt 1901-től dr. Elek Pál, aki 1908-tól 1940-ig volt a gyógyszertár tulajdonosa. A halála után a haszonélvező özvegy Bokor László gyógyszerész, üzlettárral működtette a gyógyszertárat. 1945 után dr. Maurer Kornél volt a gyógyszertár tulajdonosa (14).

Szent Kereszt gyógyszertár

Spányi Lajos 1897-ben alapította a gyógyszertárat, amely a Vörösmarty utca 25. szám alatt működött. További tulajdonosok: 1904: Lázár Béla, - 1916: Studényi Károly, - 1918: Váncza József, - 1926: Häckel M. Károly, - 1945 után: Özv. Häckel M. Károlyné haszonélvező, Häckel Emília felelős vezető (15).

Megváltó gyógyszertár

A gyógyszertárat 1900-ban alapította Rácz Ernő gyógyszerész az Árpád út 127. szám alatt. További tulajdonosok: 1904: Károly Ármin, - 1908: Gerő Izsó, - 1916: Wéberné, Bárány Elsa és Gerhauser Sándor, a kezelő: Wéber Ernő, - 1926-tól Szekeres István volt a tulajdonos az államosításig (16).

Kossuth gyógyszertár

Ezt a gyógyszertárat 1906-ban alapította Mártonffy Emil. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület járási igazgató-helyettese volt. A gyógyszertár a Vasút utca 43. szám alatt nyílt meg. Ezt egy ideig Horthy M. útnak is nevezték. További tulajdonosok: 1912: Martin Tamás, - 1914: Kajdacs Pál, - 1924: Illésy Ödön, - 1940: Petneházy Imréné, Illésy Klára, - bérlő 1942-től Lemberkovics Ernő, - 1944-1950: Lemberkovics Ernő tulajdonos (17).

Oroszlán gyógyszertár

A gyógyszertár alapítója 1913-ban Baruch Gyula, a miskolci Fehér Kígyó gyógyszertár tulajdonosa volt. A gyógyszertár a Nyár út 33. szám alatt nyílt meg. Ő azonban Miskolcon maradt, ezért Baumgartner Gusztávval kezelte a gyógyszertárat. Baruch a gyógyszertárat 1918-ban eladta Baumgartner Gusztávnak, aki 1936-ig volt a gyógyszertár tulajdonosa. Ekkor a II. világháború végéig Balló Gusztáv volt a tulajdonos. 1945 után dr. Bártfay Miklós volt a hatósági kezelő az államosításig (18).

Kígyó gyógyszertár

Tábitz Mihály gyógyszerész 1913-ban alapította a gyógyszertárat a Nádor utca 2. szám alatt. 1916-ban Németh Ignác lett a tulajdonos. Őt követte 1934-1944 között Németh László. Ekkor a gyógyszertár tulajdonlását Károly Mihály vette át, aki 1945 után hatósági kezelő volt az államosításig (19).

Szerecsen gyógyszertár

Klein Róbert Jenő 1927-ben alapította a gyógyszertárat a Megyeri út 14. szám alatt és 1940-ig a tulajdonában maradt a gyógyszertár. Ekkor Óvári Elemér pályázattal nyerte el a gyógyszertár tulajdonjogát és az államosításig vezette (20).

Mátyás Király gyógyszertár

Budanovics Tibor 1929-ben nyitotta meg a pályázattal elnyert gyógyszertárat a Lázár út 14. szám alatt. A gyógyszertárat az államosításig vezette. Az Országos Gyógyszerész Egyesület Budapest-vidéki kerületének elnökhelyettese volt 1939-től. 1945-től az Országos Gyógyszerész Egyesület elnöke volt. Tagja volt Újpest képviselőtestületének is (21).

Szent Szív gyógyszertár

Gerrhauser Sándor 1933-ban alapította meg a gyógyszertárat a Rózsa utca 19. szám alatt. Az államosításig volt a gyógyszertár tulajdonosa (22).

Összefoglalóan megállapíthatjuk: a főváros környéki településeken a legtöbb gyógyszertár Újpesten működött, így 1934-ben 11 gyógyszertárban 25 gyógyszerész dolgozott a betegek ellátásában. De az elhelyezkedésüket tekintve, a többségükben a vidéki gyógyszertárak közé tartoztak. Általában a tulajdonosok maximum egy alkalmazottal működtek.

Újpesti gyógyszertárak: 1974: 10, - 2012: 18, - 2017: 25 gyógyszertár. Káposztásmegyeren is van már gyógyszertár.

Chinoin Gyógyszergyár

A szerves kémia nagyarányú fejlődése tette lehetővé hazánkban a gyógyszeripar kialakulását. A XIX. század utolsó évtizedeiben néhány kisebb gyógyszeripari üzem már működött Budapesten. 1907. X. 1.-én rakta le Richter Gedeon az első magyar gyógyszergyár alapjait. Előzőleg a budapesti Sas gyógyszertárban kezdte meg a Tonogen injekció gyártását. Dr. Kereszty György (1885-1937) és dr. Wolf Emil vegyészmérnökök személyesen is kapcsolatban voltak Richter Gedeonnal. Kereszty dr. és Wolf dr. közösen alapították meg 1910. IX. 7-én az angyalföldi Petneházy utca 23-ban az Alka Vegyészeti gyárat. Az akkori VI. kerületi előljáróság 44108. szám alatt adta ki az engedélyt az üzem megindítására. Akkor a gyár még 15-20 főnyi létszámmal dolgozott. Az egyik első termék a „Yohimbin Kincsem” készítmény volt, amely később Yohistrin néven volt forgalomba. Az első gyártmányok között

növényi hatóanyagok voltak: atropin, hioszciamin és sztrichnin, valamint a félszintetikus homatropin és az ebből készült Novatropin. A gyár 1912. I. 12-án részvénytársasággá alakult. Ekkor költözött Újpestre, a Tó utca 1-3. számú telekre. Itt 9 ezer m²-es területen épült fel az első épület. 1913. XI. 21-én vették fel a Chinoin nevet. Ekkor került forgalomba az itt gyártott Cadogel kenőcs, az ekcémák kezelésére. Az első világháború éveiben Wolf dr. ügyes és céltudatos vezetésével nagyon sokat fejlődött a gyár. 1914-ben kezdték gyártani az Arsotonin injekciót, a kálium-guajakolszulfonát, néhány bróm-só és mentol-valerianátot. Lehetővé vált a szalicilsav és az acetil-szalicilsav előállítás. Innen ered az Istopyrin tablettá pályafutása. Ekkor indult útjára a Distol állatgyógyászati készítmény a juhok májmételyének a gyógyítására. Ez volt a gyár első olyan terméke, amely az egész világon ismertté vált. Az I. világháború éveiben hadi termékeket, harci gázokat és más kémiai hadianyagokat is előállítottak. Ehhez a hadügy minisztérium jelentős anyagi segítséget nyújtott. 1918. elején már 88 mérnök és tisztviselő, valamint 1050 munkás dolgozott a gyárban. 1918-ban vezették be a gyárban a minőségellenőrzést. Ennek a szervezésével dr. Weiss Rezsőné, dr. Wessel Flóra (1886-1976) gyógyszerészt kérték fel, aki ezt a feladatkört évtizedeken keresztül ellátta. Az I. világháború befejeződése után a külföldi piacok bezárultak. 1920-ban szerencsére sikerült megszerezni a bolgár, a német és a török piacot a gyár készítményeinek az exportálására. Az 1920-as években tovább halad a fejlődés. Egymás után jelentek meg az Albroman, a Neomagnol, a Troparin, a Domopon, a Novurit, majd az inzulin és a Sevenal készítmények. Az 1929-1932. évi gazdasági válság ellenére jelentős volt a papaverin, a Perparin és Demalgon gyógyszerek bevezetése. Az 1930-as évek vége felé fontos vitaminok, a B₁, a D₃, valamint az Akrofolin, az Akrolutin és a Hogival hormonok, majd a Deseptyl és az Uraseptyl megjelenése nagyon jelentős eredmény volt. Dr. Kereszty György 1937-ben elhunyt, dr. Wolf Emil 1941-ben visszavonult a vezérigazgatói tisztségéből, de kutatómérnökként tovább működött a gyárban. A új vezérigazgató dr. Földi Zoltán (1895-1957) vegyészmérnök lett. A II. világháború végén az elvesztett pozíciókért újabb harcot kellett indítani, mégpedig rosszabb viszonyok között. Wolf Emil a deportálásából hazatérve többször útra kelt, hogy javítson a gyár helyzetén. Egy külföldi belgiumi útján érte utol a halál 1947. nyarán. Ekkor a vezérigazgatói teendőket dr. König Rezső (1900-1971) vegyészmérnök vette át. 1948. március 25-én államosították a Chinoin gyógyszergyárat. Ekkor a gyárban 380 mérnök és 720 munkás és egyéb alkalmazott működött. Somfai Zoltán mérnök lett ekkor a vezérigazgató, de dr. König Rezső ismét kutatómérnökként dolgozott. A műszaki fejlesztés terén hatalmas feladatok hárultak az új vezetésre. Új eljárásokat vezettek be a papaverin és a Sevenal gyártására. A penicillin és az Uraseptyl, a Hypothiazid, és a Fonurit bevezetése dr. König Rezső és dr. Földi Zoltán érdeméért. Mindketten Kossuth-díjasok. Az antibiotikumok sorában az oxitetraciklin-család és a gentamicinek követték egymást. 1960-1980 közötti időből említjük meg a No-Spa, a Libexin, az Elobromol, a Probon és a Jumex gyógyszereket. Ekkor már jelentős érdemeket mutatott fel a gyár fejlesztésében dr. Mészáros Zoltán (1930-1986) vegyészmérnök, Állami-díjas feltaláló közreműködésével. 1987-1988-ban a miskolci Csanyikvölgyben egy korszerű injekciós üzem hoztak

létre a világhírű Sanofi Pasteur céggel. A Chinoin gyár 1989-ben kezdeményezte az állami tulajdon megszüntetését és megkezdte a privatizációs tárgyalásokat. 1991. II. 12-én írták alá a privatizációs szerződést. A Sanofi-aventis vállalathoz tartozik ma a Chinoin gyógyszergyár (a kutatás, az alapanyag termelés, a gyógyszer-kikészítés, az injekció- és a tablettagyártás). Az újpesti Chinoin Gyógyszer gyárban ma is 1500 dolgozik a gyógyszeripar szolgálatában (23, 24).

A gyár vezetői: dr. Wolf Emil (1910-1941 és 1945-1947), - dr. Földi Zoltán (1941-1945), - dr. König Rezső (1947), - dr. Lányi Kálmán (1948), - Somfai Zoltán (1948-1951), - Kőszegi Gyula (1951-1952), - Vályi Péter (1952-1953), - Darvas József (1953-1971), - Mezey Barna (1971-1981), - Bihari István (1982-1992), - György Miklós (1993-1997), - Philippe Besse (1997-2000), - Patrik Chocat (2000-2004), - Frederic Ollier (2004-2010), - Christophe Gourlet (2010-2015), - Oliner Brandicourt (2015-2017), - Szörényi Beáta (2017. XI. 2. -).

Irodalom

1. wikipedia.org/wiki/Budapest_III_kerulete
2. Budapest Lexikon. Akadémiai Kiadó, Budapest, II. kötet, 50-561
3. wikipedia.org/wiki/Káposztásmegyer
4. wikikpedia.org/wiki/Népsziget
5. wikipedia.org/wiki/Palotai_sziget
6. Bánóné, Fleischmann Marianna: A 150 éves Újpest első gyógyszertárai. Gyógyszerészet, 26, 8, 304-306 (1982)
7. Bánóné, Fleischmann Mariaanna: Az újpesti gyógyszerellátás szervezete. Újpesti Helytörténeti Értesítő, 3, 2, 49-53 (1995)
8. Horváth László: A gyógyszerészet megjelenése és fejlődése Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye északi kerületében. Gyógyszerészdoktori értekezés. Budapest, 34-37 (1993)
9. Újpest Lexikon. Újpest, 484 (2002)
10. Horváth László: i. m. 34
11. Horváth László: i. m. 35
12. Szmodits László: Csepcsányi gyógyszerészcsalád. Kézirat, Budapest, 2017.
13. Újpest Lexikon. i. m. 344-345
14. Horváth László: i. m. 35
15. Horváth László: i. m. 36
17. Horváth László: i. m. 36.
18. Horváth László: i. m. 37
19. Horváth László: i. m. 37
20. Horváth László: i. m. 37
21. Horváth László: i. m. 37

22. Horváth László: i. m. 37

23. Láng Béla: Az 50 éves Chinoin gyógyszergyár történetéből. Gyógyszerészet, 4, 12, 466-471
(1960)

24. Láng György: A 100 éves Chinoinról: 1910-2010. Gyógyszerészet, 54, 9, 557-562 (2010)